

KĄPIEL (33) *sb f*

-ą- (32), -ąm- (1).

e *jasne*.

sg *N* kąpiel (4). ◇ *G* kąpieli (1) *BudBib*, kąpiel(e)j (1) *SienLek*. ◇ *A* kąpiel (3). ◇ *I* kąpielą (6). ◇ *L* kąpieli (17). ◇ *pl* L kąpielach (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Zanurzanie siebie lub kogoś w wodzie w celu umycia, ochłodzenia lub w celach leczniczych; także woda przeznaczona do kąpania się; lavatio, piscina Cn (23)*: Też kiedykolwiek dziecię kąpią/ tedy ma być warzono ziele w wodzie. Naprzod Lactukę/ kurzą nogę/ wyfoki mleczeń/ fijołki/ babkę wątrobnę ziele/ á w tym dziecię kępać: ktore ma gorączkę/ abowiem takowa kąpiel/ kazi á wypádza gorączkę. *FalZioł* V 41, V 44; á wyfzedłzy s kąpieley/ ma wziąć oleyku lelijowego/ koprowego/ á fiołkowego/ ma tobie tym mázác y nácierác flábizny *SienLek* 113, 101 v [2 r.], 104v; Zęby twoie/ iáko ftádo rownych (owiec)/ ktore wyfzły z kąpieli [*de lavacro*] *BudBib Cant* 4/2.

Zwroty: peryfr. »by się w kąpieli myć« = *pić alkohol bez umiaru (1)*: A co tho gorzałeczki dużkiem kwartę wypić/ A potym więc áż do dnia by fie w kąpyeli myć. *RejWiz* 62.

»naparzać (się), parzenie w kąpieli« [*szyk zmienny*] (2 : 1): *FalZioł* V 36v; Niedoftáthkom wżelákim w máchárzynie/ bárzo flúży párzenie w kąpieli w ktorey fzálwia wrzáłá. *SienLek* 120, 143v.

»w kąpieli omyć się, omyt, mycie« (1 : 1 : 1): *TarDuch* B; wtákiey kąpieli myćie biegunkę záftánowi *SienLek* 101v, 157v.

Wyrażenie: peryfr. »dziecię w kąpieli jeszcze« = *niemowlę (1)*: Ktore rycerftwo że yeft záwflse dobre á známyenite dzyecyę w kąpyeli yeffcze powyedyec może. *GliczKsiąż* K8v.

Szereg: »kąpiel albo parzenie« (1): Kąpiel álbo párzenie ná biegunkę *SienLek* 101v *marg.*

Wyrażenie przyimkowe: »w kąpieli« (12): Też fie ftrzedz by mu fie w kąpieli woda w wfyzy nie láła *FalZioł* V 35v, V 35v; Bo w kąpieli niewiedzieć fkąd kártki doftáło dziecię *SkarŻyw* 200; *KlonFlis* E2. *Cf* *Zwroty, Wyrażenie*.

Przen: *O obfitym pocie i krwawieniu (3)* :

Zwrot: peryfr. »w kąpieli leżeć« = *być bardzo mokrym (1)*: Sudore fluere, Poćyc fie áż ná dól pot fpáda/ álbo w kąpieli leżeć od potu. *Mącz* 132a.

Wyrażenie: »siedmioraka (krwawa) kąpiel« (2): Tám naydziefz Chrześcójáninie siedmioráką kąpiel ná omyćie grzechow twoich *LatHar* 262, 679.

Wyrażenie przyimkowe: »w kąpieli« (2): Dotknienie w boleści nieznośney [...] y ciáłá wżyfłtkiego w siedmiorákiey krwáwey kąpieli/ dla siedmiorgá krwie iego świętey rozlania/ ponurzeniu. *LatHar* 679. *Cf* *Zwrot*.

2. *Obmycie rytualne będące symbolem oczyszczania grzechów (9)* :

a. *W religii Starego Testamentu (2)* : Dla te^{go} iż ono ftare przymierze było y niemocne y niepożyteczne [...] gdyż zakon on tylkoż záfádzony był w pokármách y nápoiách/ y rozlicznych kąpielách/ y wfpławiedliwianiách ciáłá *CzechEp* 33.

Zwrot: »kąpielą zmywać« (1): Bo co ondzie grzechy ábo ná gárle karano/ ábo drugie ofiárámi/ y kąpielą zmywano [...] / to pod Ewánielią nie gárłem/ ále żywotá wiecznego vtrácenim *CzechRozm* 96.

b. *W religii Nowego Testamentu: chrzest (7) : ty [duszo]/ któraś kąpielą niebieską była wybieloną LatHar 148.*

Zwrot: »omy(wa)ć kąpielą, w kąpeli; kąpielą omyty« (1 : 1; 1): KromRozm III C7; CzechEp 169; Omył cię w kąpeli chrztu świętego LatHar 677.

Wyrażenia: »kąpiel chrztu« (2): Dziękuje tobie/żeś mię [...] raczył przez kąpiel Chrztu S. od grzechu pierworodnego oczyścić LatHar 566, 677.

»kąpiel wody« (3): Za który łye pan Kryłtus wydał/ aby ij poświęcił/ oczyfcyáyac ij kąpyelą wody w łowye żywotá. KromRozm II t; KromRozm III C7; CzechEp 169.

Szereg: »omycie abo kąpiel« (1): Przetoż y Páweł ś. krzełt ś. nie nurzániem/ ále omyciem ábo kąpielą odrodzenia y odnowienia zowie. WujNT 12.

3. [*Zestawienie: »kąpiel Maryjej« = naczynie do destylacji: Kąpiel Máriey/ Balneum marie, iełt to naczynie ku paleniu wodek SienHerb K#, D3# v.*]

**** Bez wystarczającego kontekstu (może też znaczyć 'łaźnia') (1) : Nymphaeum – Kąpiel, łaźnią. Calep [711]a.*

Synonimy: 1. mycie; 2. omycie.

Cf KĄPANIE, KĄPANIE SIĘ